

Pojem jako prostředek uchopování

Pojem nemá žádnou samostatnou a svébytnou „jsoucnost“, samostatné „bytí“, ale je záležitostí vnitřního uspořádávání myšlení jako subjektivní aktivity. Proto také je velmi nesnadné vůbec něco o pojmu (či pojmech) pravdivě prohlásit, neboť k pojům jakožto součásti myšlenkových aktů nemáme jiného přístupu leč v reflexi svého myšlení (a protože samo myšlení je plno reflexí a reflektovanosti, tedy v reflexi svých reflexí). Jinak řečeno, pojmy pojímající nemají žádné samostatnosti, ale jsou součástí našeho aktivního myšlení a mínění, našich myšlenkových aktů. A jako tyto součásti našich myšlenkových aktů nemohou být popisovány předmětně, nejsou to předměty. Naproti tomu to, co je těmito myšlenkovými prostředky pojímáno, jistou relativní samostatnost či svébytnost má – má přinejmenším jakousi svou specifickou „setrvačnost“, s jakou může být pojímáno znovu a znovu, a to jakoby neměnně. Nejlépe se to ukazuje v případě geometrických nebo obecně matematických předmětů (objektů) jako jsou rovinné nebo třírozměrné obrazce, které jednou určitě a přesně míněny (myšleny) mohou být znovu míněny (myšleny) ještě po staletích a tisíciletích, a to jako naprosto totožné (za určitých podmínek ovšem). Zajisté nejde o žádná skutečná „jsoucna“, která bychom mohli najít někde ve světě, v němž žijeme, tak abychom mohli ukázat: ano, zde jsou! Navzdory tomu však tyto pouze míněné „předměty“ („objekty“) musíme v jiném smyslu do svého života nějak zapojovat, i když nikoliv jako předmětná (a reálná) jsoucna. A tak musíme uzavřít, že pojem pojímající je součástí našeho světa jakožto náš (subjektivní) výkon, pojem pojatý je více méně abstraktní (pouze míněný) „konstrukt“, k němuž se můžeme vždy znovu vracet (nebo který můžeme „nechat být“, protože nám už k ničemu není užitečný). A tak bude vhodné nemluvit v obou případech o pojmu, ale pojem sám vyhradit aktivitě našeho myšlení, tedy čemusi „vnitřnímu“, zatímco o číslech, obrazcích a útvarech matematických bychom neměli mluvit jako o pojmech, máme-li na mysli ony útvary samy. Zatímco čtyřúhelník má čtyři úhly, čtyři strany a další vlastnosti, pojem trojúhelníka tyto vlastnosti nemá. – Ale bude asi těžké změnit zaběhané zvyklosti – ostatně jako vždy.

(Písek, 160427-2.)